

RAPPORT

Flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring

15 september 2023

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning	6
Om uppdraget	6
Om individuell tjänstepensionsförsäkring	6
Metod	6
Avgränsning och definitioner	7
Rapportens disposition	8
Förutsättningar för flytt	9
Om tjänstepension	9
Rättsliga förutsättningar för flytt	10
Avtalad flytträtt och flytträtt med restriktioner	11
Flytt av individuell tjänstepension 2018–2022	13
Hur omfattande är flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring?	14
Andelen flyttbara individuella tjänstepensionsförsäkringar	19
Särskilt om flytt inom ett livförsäkrings- eller tjänstepensionsföretag	20
Legala och praktiska hinder	21
Legala hinder för flytt	21
Praktiska hinder för flytt	22
FI:s bedömning av legala och praktiska hinder	25
FI:s slutsatser	29
Bilagor	30

Förord

I regleringsbrevet för budgetåret 2023 gav regeringen Finansinspektionen i uppdrag att kartlägga hur flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring mellan och inom försäkringsföretag och tjänstepensionsföretag ser ut och hur den har utvecklats under de fem senaste åren. Myndigheten skulle också identifiera eventuella legala och praktiska hinder för flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring och föreslå åtgärder för att undanröja dem.¹

Finansinspektionen redovisar uppdraget genom denna rapport.

Stockholm den 15 september 2023

Daniel Barr
Generaldirektör

¹ Fi2022/01241, Fi2022/01504 (delvis) och Fi2022/03469 (delvis).

Sammanfattning

Finansinspektionens (FI) kartläggning visar att flytt av värdet av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring har ökat successivt under de senaste fem åren. Det är betydande värden som har flyttats och då främst fribrev inom fond- och depåförsäkring. År 2022 uppgick flytt av fond- och depåförsäkringar till 4 procent av försäkringskapitalet, medan flytt av traditionellt förvaltade försäkringar uppgick till 1,2 procent. Det sammanlagda värdet för flyttat försäkringskapital var 36,7 miljarder kronor 2022.

FI har i enlighet med uppdraget identifierat såväl legala som praktiska faktorer som begränsar möjligheten att flytta en individuell tjänstepensionsförsäkring. Några av dessa kan karaktäriseras som hinder, i meningen att de *utan rimliga skäl* begränsar möjligheten att flytta. Men det finns även begränsningar som beror på egenskaper hos pensionsavtalet och de skyddsintressen som är kopplade till avtalet. Sådana begränsningar bör inte undanröjas.

Huvudsyftet med de bestämmelser som reglerar flytträtten – och tjänstepensions-sparandet i stort – är att värna pensionskapitalet under sparandeperioden för att på så sätt säkerställa att den försäkrade får en bra pension. Enligt FI finns det skäl att se reglerna som ett antal förutsättningar som i många fall finns av goda skäl. Vi kan därför konstatera att det finns flera svåra intresseavvägningar att göra om reglerna ska ändras.

Det är dessutom för tidigt att mäta effekten av de senaste årens lagändringar för att underlätta flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring. Vi bedömer därför att intresset främst bör riktas mot de praktiska hindren. Det finns till exempel ett fortsatt behov av att förenkla hanteringen av flyttar, som fortfarande är manuell. FI uppmantrar därför försäkringsbranschen att ta fram gemensamma lösningar för såväl ömsesidigt godkännande av digitala signaturer som andra formaliakrav. Det borde även vara självklart för livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen att föra statistik över handläggningstiderna för flytt.

FI vill även framhålla att det alltid finns en risk för att en tjänstepensionsförsäkring flyttas av andra skäl än att den försäkrade ska få en bättre pension. Det är inte alla tjänstepensionsförsäkringar som ska eller bör flyttas. Tjänstepension är ett långsiktigt sparande som kräver förutsägbarhet för samtliga aktörer på försäkringsmarknaden, inklusive de försäkrade. Det finns därför fog för att mana till viss försiktighet och noggranna överväganden när man föreslår ändringar av regler som styr flytträtten och som kan innebära ökade risker för de försäkrade.

Vi kan konstatera att försäkringsbranschen gör olika typer av undersökningar om flytt. Exempelvis anger tjänstepensionsföretaget AMF i sin årliga flyttrapport, som endast behandlar kollektivavtalad tjänstepensionsförsäkring, att en av tre arbets-

tagare som har flyttat sin tjänstepension var omedvetna om att tjänstepensionen faktiskt hade flyttats.² Det pekar på att hanteringen av flyttar och informationen till de försäkrade generellt kan förbättras. På grund av uppdragets tidsbegränsning har FI inte haft möjlighet att undersöka hur de försäkrade upplever eller uppfattar flytt. Ett sådant underlag skulle, enligt FI:s uppfattning, vara ett värdefullt komplement till en framtida diskussion om flytträtten.

² AMF Flyttrapport 2022, 13 december 2022.

Inledning

Finansinspektionen (FI) har fått i uppdrag att kartlägga flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring. Kartläggningen omfattar avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring som inte är kollektivavtalsgrundad. Vi har i huvudsak gjort kartläggningen med hjälp av enkäter till livförsäkringsföretag, tjänstepensionsföretag och försäkringsförmedlare.

Om uppdraget

FI har genom regleringsbrevet för budgetåret 2023 fått i uppdrag att kartlägga hur flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring mellan och inom försäkringsföretag och tjänstepensionsföretag ser ut och hur den har utvecklats de fem senaste åren. FI ska också identifiera eventuella legala och praktiska hinder för flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring och föreslå åtgärder för att undanröja dem.³ Vi redovisar uppdraget genom denna rapport.

Om individuell tjänstepensionsförsäkring

Med individuell tjänstepensionsförsäkring avses i denna rapport avgiftsbestämd (premiebestämd) traditionellt förvaltd försäkring, fondförsäkring eller depåförsäkring som är under premieinbetalning, ligger i fribrev eller är under utbetalning. I den mån sådana individuella tjänstepensionsförsäkringar även tillåter ytterligare premiebetalningar, till exempel genom löneväxling, ingår även dessa. Så kallade tiotaggarlösningar, som innebär att en tjänstepensionsförsäkring tecknas individuellt, ingår också, även om premien i en sådan försäkring bestäms i kollektivavtal.

Däremot omfattas inte kollektivavtalsgrundade tjänstepensionsförsäkringar som följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation, inklusive så kallade hängavtal. Sådana kollektivavtalsgrundade tjänstepensionsförsäkringar som tillåter ytterligare premiebetalningar genom enskild överenskommelse, till exempel genom löneväxling, ingår inte heller i denna rapport.

Metod

För att kartlägga omfattningen av flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring har FI skickat ut en enkät till samtliga livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag i Sverige som tillhandahåller tjänstepensionsförsäkring. Genom enkäten har vi

³ Bakgrunden till det aktuella uppdraget är att riksdagen den 18 maj 2022 riktade två tillkännagivanden till regeringen som berör flytträtt. Se finansutskottets betänkande 2021/22:FiU36.

begärt in uppgifter om företagens bestånd av individuell tjänstepensionsförsäkring och hur stora volymer av sådana försäkringar som flyttades under perioden 2018–2022.⁴ Vi har även ställt ett antal frågor till företagen. Dessutom har FI skickat ut en enkät till sex försäkringsförmedlarföretag med samma frågor som till livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen. Dessa företag representerar en majoritet av antalet försäkringsförmedlare i Sverige. Frågorna finns i bilaga 1.

Alla företag som har fått enkäten har besvarat den. Fyra av de tillfrågade tjänstepensionsföretagen har dock uppgett att de inte har något bestånd av individuell tjänstepensionsförsäkring. I bilaga 2 finns en förteckning över tillfrågade livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag samt försäkringsförmedlare.

Som en del av arbetet med regeringsuppdraget har FI även haft möten med branschorganisationerna Svensk Försäkring och Svenska försäkringsförmedlares förening, för att diskutera övergripande frågor om flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring.

När vi redogör för hur flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring mellan och inom livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag ser ut och har utvecklats under de fem senaste åren, redovisar vi dels beståndet, dels andelen flyttar i procent, så kallad flyttkvot. Denna kvot beräknas i rapporten på två sätt. Flyttkvoten för ett visst år beräknas dels genom att vi dividerar antalet flyttade försäkringar respektive flyttat försäkringskapital med årets ingående *totala* bestånd av försäkringar respektive försäkringskapital, dels genom att antalet flyttade försäkringar respektive flyttat försäkringskapital divideras med det antal försäkringar och försäkringskapital som *kan flyttas*. I det sistnämnda fallet inkluderas de försäkringar som enligt företagen kan flyttas, men som omfattas av restriktioner.

Redogörelsen innehåller inte någon uppdelning på livförsäkrings- respektive tjänstepensionsföretag.

Avgränsning och definitioner

På grund av uppdragets tidsbegränsning har FI inte haft möjlighet att undersöka hur de försäkrade, försäkringstagarna eller representanter för dessa upplever eller uppfattar flytt. Av samma skäl har vi inte undersökt den faktiska hanteringen av flyttar som sker i livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag, eller den rådgivning som kan ha förekommit i samband med flytt.

FI:s kartläggning omfattar inte heller uppgifter om ersättningar eller ersättningsmodeller som är kopplade till flytt, som exempelvis provisioner som en försäkringsförmedlare får för att förmedla en flytt från ett företag till ett annat.

⁴ I rapporten redovisas uppgifter för åren 2018–2022. Uppgifter för beståndet i slutet av år 2017 har inhämtats som underlag för beräkning av flyttkvoten.

Om en flytt har skett mellan olika juridiska personer, men inom en koncern, har FI betraktat flytten som en flytt *mellan* olika försäkrings- och tjänstepensionsföretag. Flytt *inom* ett livförsäkrings- respektive tjänstepensionsföretag har vi definierat som flytt inom samma juridiska person.

Med *fribrev* avses en försäkring som är premiefri, det vill säga en försäkring som har ett tillgodohavande, men där inget längre betalas in till försäkringen och där ingen utbetalning ännu har påbörjats.

I rapporten använder FI begreppet flytt som beteckning på sådan överföring av försäkringens värde till en annan försäkring som avses i 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104).

Rapportens disposition

I följande avsnitt redogör vi översiktligt för förutsättningar för flytt, hur flytt av värdet av en individuell tjänstepensionsförsäkring mellan och inom livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag ser ut, samt hur den har utvecklats under de fem senaste åren. Vi tar också upp legala och praktiska hinder för flytt. Rapporten avslutas med FI:s slutsatser.

Förutsättningar för flytt

Tjänstepensionen är ett viktigt komplement till den allmänna pensionen. Det finns både rättsliga och avtalsmässiga förutsättningar för flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring.

Om tjänstepension

Tjänstepensionen är den del av pensionen som finansieras av en arbetsgivare. Om tjänstepensionen inte har bestämts i ett kollektivavtal mellan arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation och fackförbund, kan arbetsgivaren och arbetstagen i stället avtala om en individuell tjänstepension i form av en enskild pensionsutfästelse (ett löfte om inbetalning till pension). För att säkerställa att arbetstagen får den avtalade pensionen är det vanligt att arbetsgivaren tecknar en tjänstepensionsförsäkring i ett livförsäkrings- eller tjänstepensionsföretag. I ett sådant avtal är det vanligen arbetsgivaren som betraktas som *försäkringstagare*, medan den anställde är *försäkrad* och på så sätt förmånstagare.

Tjänstepensionen är ett viktigt komplement till den allmänna pensionen inom socialförsäkringssystemet. För många arbetstagen kan tjänstepensionssparandet uppgå till stora belopp och därmed stå för en betydande del av arbetstagens ekonomiska trygghet efter arbetslivets slut. För att värna denna trygghet och det kapital som ligger till grund för arbetstagens framtida pension, omfattas pensionssparandet av särskilda regler och begränsningar. Där ingår en begränsning av möjligheterna att flytta värdet av ett pensionsavtal och det sparade kapital som den enskilde genom sitt arbete har ackumulerat.

I denna rapport finns det inte utrymme att utförligt belysa motiven till regleringen av flytt, men FI noterar att regelverket utgår från pensionssparandets syfte och de skyddsintressen som det är förknippat med. Reglerna skiljer sig dock åt mellan olika typer av pensionsavtal. Exempelvis är flytt avseende traditionellt förvaltad försäkring förknippad med snävare restriktioner än flytt avseende fond- och depåförsäkring. Denna skillnad avspeglar att ett försäkringsavtal för traditionellt förvaltad försäkring till sin karaktär innebär ett mer långsiktigt åtagande för försäkringsgivaren än det för fond- eller depåförsäkring. En flytt av en traditionellt förvaltad försäkring kan därför få större konsekvenser för andra som försäkras av samma försäkringsgivare än en flytt avseende en fond- eller depåförsäkring. Inom fond- och depåförsäkring är sparandet mer individuellt och skälen att begränsa flytt därmed svagare. Lagreglerna för flytt påverkas även av vissa skattemässiga hänsyn.

I det följande avsnittet redogör vi för de lagstadgade villkor som gäller för flytt. Därefter behandlar vi kortfattat vissa avtalsmässiga förutsättningar för flytt.

Rättsliga förutsättningar för flytt

De rättsliga förutsättningarna för att flytta försäkringens värde har successivt utökats under de senaste åren, med sänkningar av avgifter och en utökad rätt till flytt för flera typer av sparformer. Rättsliga förutsättningar för flytt av värdet av en försäkring finns i försäkringsavtalslagen (2005:104), inkomstskattelagen (1999:1229), försäkringsrörelselagen (2010:2043) och lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag.

En försäkringstagare som säger upp en individuell personförsäkring har i samband med uppsägningen rätt att få försäkringens hela värde överfört⁵ till en annan försäkring. Det framgår av 11 kap. 5 § andra stycket försäkringsavtalslagen och gäller om inte annat följer av försäkringens art eller om rätt till överföring saknas enligt inkomstskattelagen. För en försäkring som omfattas av 2 § lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel gäller dock att överföringen tidigast får ske ett år efter att försäkringen tecknades.

För fond- och depåförsäkringar gäller den lagstadgade rätten till flytt oavsett när ett avtal har ingåtts. En försäkringstagare som har tecknat en traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkring har endast rätt att flytta värdet av en sådan försäkring om försäkringsavtalet har ingåtts den 1 juli 2007 eller senare.

Den civilrättsliga regleringen i försäkringsavtalslagen är tillämplig både på avtal som försäkringsföretag ingår och på avtal som ingås av tjänstepensionsföretag.⁶ Tjänstepensionsföretagen ska dessutom tillämpa försäkringsrörelselagens regler om återköp och flytt.⁷ Det som anges om försäkringsföretag i denna rapport gäller även tjänstepensionsföretag.

Hänvisningen till inkomstskattelagen innebär att värdet i en pensionsförsäkring får flyttas i de fall som anges i 58 kap. 18 § inkomstskattelagen, det vill säga under förutsättning att den försäkring som värdet flyttas ifrån och den som det flyttas till har samma person som försäkrad och att någon utbetalning inte har påbörjats från den mottagande försäkringen.

Begränsningen till försäkringens art innebär att den lagstadgade flytträtten enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen endast gäller för försäkringar med sparande i traditionella livförsäkringar eller fond- eller depåförsäkringar där man kan fastställa ett positivt tekniskt återköpsvärde och där det är säkert att försäkringsfallet förr eller senare kommer att inträffa, det vill säga att

⁵ Som framgår i det inledande avsnittet använder FI i denna rapport begreppet flytt synonymt med begreppet överföring i försäkringsavtalslagen.

⁶ Se prop. 2018/19:158 s. 478 och prop. 2021/22:74 s. 15.

⁷ 4 kap. 8 och 9 §§ lagen om tjänstepensionsföretag och prop. 2021/22:74 s. 15.

försäkringsbeloppet kommer att betalas ut till den försäkrade eller till andra ersättningsberättigade enligt försäkringsavtalet.⁸

När det gäller tjänstepensionsförsäkring är det, som nämns ovan, vanligen arbetsgivaren som är försäkringstagare och arbetstagaren som är försäkrad. Eftersom den lagstadgade rätten till flytt enligt 5 kap. 1 § försäkringsavtalslagen gäller för försäkringstagaren krävs det därmed att arbetsgivaren samtycker till en flytt av värdet i en tjänstepensionsförsäkring.

Utöver den lagstadgade flytträtten i försäkringsavtalslagen, som beskrivs ovan, finns det regler som syftar till att underlätta en flytt. Det följer av bestämmelser i försäkringsrörelselagen och lagen om tjänstepensionsföretag att det ska framgå av försäkringsavtalet dels om en försäkringstagare har rätt till flytt, dels vilka villkor som gäller för flytten. Det finns även en skyldighet för det företag som försäkringens värde flyttas från att så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om försäkringen som behövs till det andra företaget.⁹ I de nämnda lagarna finns också bestämmelser om fördelning av återbäring vid flytt. Utgångspunkten är att rätten till återbäring vid flytt ska bestämmas enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt för försäkringsfall.¹⁰

Vid flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen får livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen ta ut vissa avgifter. För traditionellt förvaltade tjänstepensionsförsäkringar får företagen bara ta ut avgifter som motsvarar de direkta kostnaderna för den administrativa hanteringen av flytten, beräknade för försäkringar av samma slag, samt kvarstående anskaffningskostnader som är direkt kopplade till den överförda försäkringen.¹¹ Företaget får inte ta ut någon avgift senare än tio år efter att försäkringsavtalet ingicks. När det gäller fond- och depåförsäkringar får avgiften bara avse sådana direkta kostnader för den administrativa hanteringen som nämns ovan. Det finns också en begränsning i hur hög avgiften får vara.¹² Den högsta avgift som får tas ut i sådana fall uppgick 2022 till strax över 600 kronor.

Avtalad flytträtt och flytträtt med restriktioner

Försäkringar som inte omfattas av den lagstadgade flytträtten enligt försäkringsavtalslagen kan innehålla avtalsvillkor som ändå ger försäkringstagaren rätt att

⁸ Prop. 2006/07:26 s. 30.

⁹ 4 kap. 17 a–c §§ försäkringsrörelselagen och 4 kap. 8 och 9 §§ lagen om tjänstepensionsföretag. Se även Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2011:39) om information som gäller försäkring och tjänstepension.

¹⁰ 11 kap. 18 §, 12 kap. 69 § och 13 kap. 23 § försäkringsrörelselagen och 10 kap. 2, 21 och 49 §§ lagen om tjänstepensionsföretag. Se även prop. 2021/22:79 s. 14.

¹¹ Vissa försäkringsföretag har vid låg eller negativ kapitalavkastning därutöver rätt att göra en så kallad marknadsvärdesjustering vid flytt av traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkring. Det innebär att värdet av en försäkring reduceras.

¹² 4 kap. 17 c § försäkringsrörelselagen och 4 kap. 9 § lagen om tjänstepensionsföretag.

flytta försäkringens värde. Denna avtalade flytträtt kan dock omfattas av restriktioner som anges i villkoren. Sådana restriktioner kan till exempel vara att livförsäkrings- eller tjänstepensionsföretaget kräver att den försäkrade ska genomgå en hälsoprövning för att försäkringens värde ska få flyttas, eller där det värde som kan flyttas minskas jämfört med värdet om försäkringskapitalet ligger kvar i försäkringen.¹³

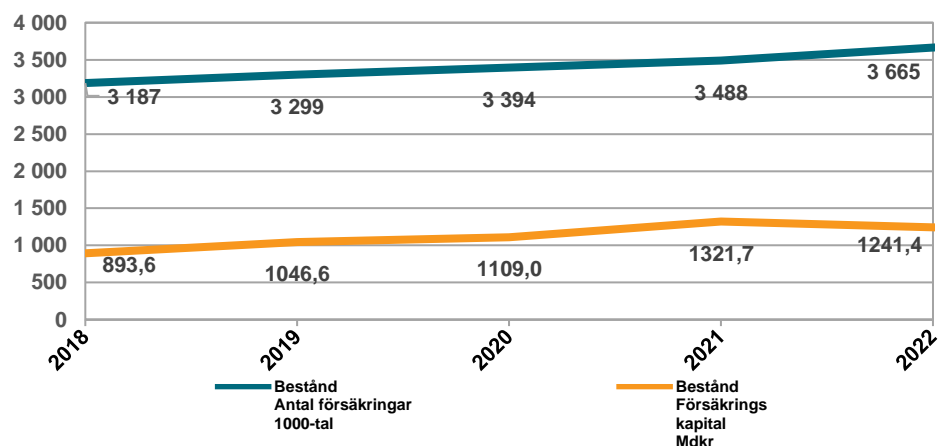
¹³ Sådana avtalsvillkor syftar till att motverka moturvalsproblem, som annars kan innebära till exempel att risken i kollektivet ökar om endast försäkrade med hög risk för antingen långlevnad eller dödsfall kvarstår i kollektivet, se prop. 2006/07:26 s. 30 f.

Flytt av individuell tjänstepension 2018–2022

FI:s kartläggning visar att flytt av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring har ökat successivt de fem senaste åren. År 2022 flyttades mer än tre procent av försäkringskapitalet, motsvarande ett värde av 36,7 miljarder kronor. En majoritet av de försäkringar som flyttades låg i fribrev och främst inom fond- och depåförsäkring.

FI har hämtat in uppgifter om antalet försäkringar och försäkringskapital för avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring under de fem senaste åren (figur 1).

1. Bestånd avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring, antal försäkringar 1000-tal och försäkringskapital i miljarder kronor.

Antalet individuella tjänstepensionsförsäkringar har under perioden ökat något för varje år och uppgick i slutet av år 2022 till 3 665 000 försäkringar (figur 1).

Under femårsperioden ökade försäkringskapitalet med drygt 42 procent och uppgick vid utgången av år 2022 till 1 241,4 miljarder kronor. Förändringarna av försäkringskapitalet påverkades av den faktiska kapitalavkastningen, där 2021 var ett exceptionellt avkastningsår, och av inbetalade försäkringspremier (figur 1).

2. Bestånd av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring uppdelat per sparform, antal försäkringar i 1000-tal och försäkringskapital i miljarder kronor.

	Fond - och depåförsäkring		Traditionellt förvaltd försäkring	
	Antal förs, 1000-tal	Försäkringskapital, Mdkr	Antal förs, 1000-tal	Försäkringskapital, Mdkr
2018	1928	499,1	1259	394,5
2019	2030	626,1	1270	429,2
2020	2125	682,9	1269	426,1
2021	2229	853,6	1259	468,1
2022	2386	758,5	1279	482,9

I figur 2 framgår att *antalet* traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkringar var relativt oförändrat under kartläggningsperioden, medan antalet fond- och depåförsäkringar ökade med cirka 5 procent per år (figur 2).

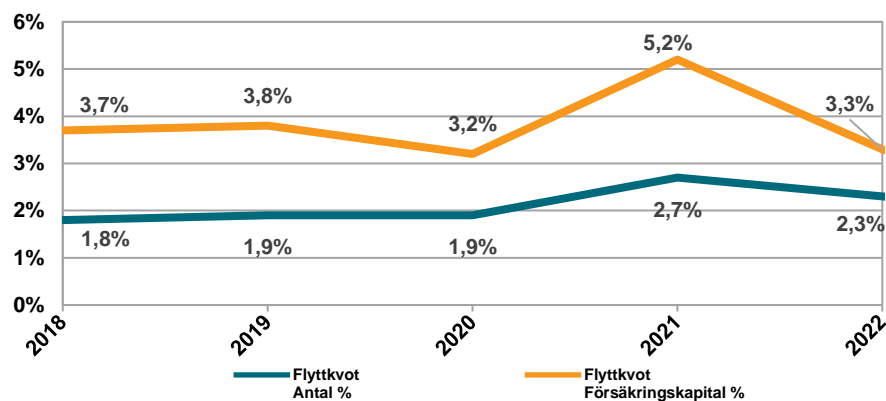
Det totala *försäkringskapitalet* i individuella tjänstepensionsförsäkringar var 1 241,4 miljarder kronor vid utgången av 2022. Av den summan fanns 482,9 miljarder kronor i traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkringar och 758,5 miljarder kronor i fond- eller depåförsäkringar (figur 2).

Hur omfattande är flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring?

Utöver de uppgifter om det totala beståndet av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring som framgår ovan, har FI hämtat in uppgifter om omfattningen av flytt för livförsäkringsföretag och tjänstepensionsföretag för åren 2018–2022. Företagen har lämnat uppgifter om antal försäkringar och försäkringskapital för respektive sparform, uppdelade på försäkringar som kan flyttas, sådana som kan flyttas men omfattas av restriktioner och sådana som inte kan flyttas. En fördjupning i vilka försäkringar som har varit flyttbara finns nedan i avsnittet *Andelen flyttbara individuella tjänstepensionsförsäkringar*.

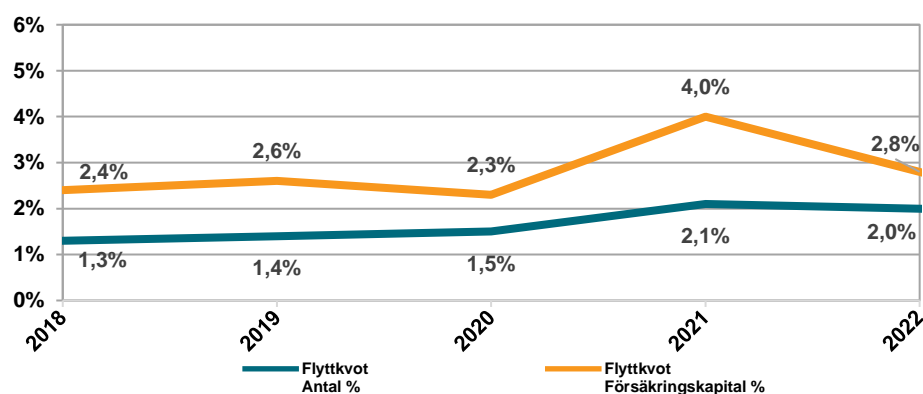
Flyttkvoten, det vill säga den andel av antalet försäkringar respektive det försäkringskapital som har kunnat flyttas, kan beräknas på olika sätt. Vi redogör i följande avsnitt för resultatet av två alternativa beräkningssätt på det sätt som har beskrivits ovan under avsnittet *Metod*. Först redogör vi för resultatet av en beräkning av flyttkvoter i relation till det bestånd som är flyttbart (figur 3 nedan) och därefter i relation till hela beståndet (figur 4 nedan).

3. Andel flyttat bestånd av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring relaterat till flyttbart bestånd, antal och försäkringskapital i procent.

Beräkningen av flyttkvoten för de försäkringar och det försäkringskapital som har omfattats av flytträtt eller flytträtt med restriktioner visar att *antalet* flyttar under den undersökta perioden ökade från 1,8 procent 2018 till 2,7 procent 2021, när det var som högst. Sammanlagt flyttades 70 000 försäkringar år 2022. Flyttkvoten för *försäkringskapitalet* varierade något under perioden. Flyttkvoten var som lägst 3,2 procent år 2020 och som högst 5,2 procent 2021. Skillnaderna i flyttkvoter mellan antalet försäkringar och försäkringskapitalet beror på kapitalavkastningen per försäkring, där 2021 var ett exceptionellt år (figur 3). Det förhållandet att flyttkvoterna för försäkringskapitalet är högre än kvoterna för antalet berörda tjänstepensionsförsäkringar indikerar att försäkringar med högre försäkringskapital än genomsnittet har flyttats i högre grad än sådana med ett lägre försäkringskapital.

4. Andel flyttat bestånd av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring, relaterat till totalt bestånd, antal och försäkringskapital i procent.

När man beräknar flyttkvoten i förhållande till det totala beståndet av individuell tjänstepensionsförsäkring är flyttkvoten något lägre, om än marginellt. *Antalet* flyttar fortsatte att öka under perioden: från 1,3 procent 2018 till 2,1 procent 2021,

när det var som högst. Flyttkvoten för *försäkringskapitalet* ökade också under perioden: från 2,4 procent 2018, då den var som lägst, till 4 procent 2021 då den var som högst. Skillnaden i flyttkvoter mellan antalet försäkringar och försäkringskapitalet beror som nämnts ovan på kapitalavkastningen, där 2021 var ett exceptionellt år (figur 4). Det faktum att flyttkvoterna för försäkringskapitalet är högre än kvoterna för antalet berörda tjänstepensionsförsäkringar indikerar även i detta sammanhang att det var försäkringar med högre försäkringskapital än genomsnittet som flyttades.

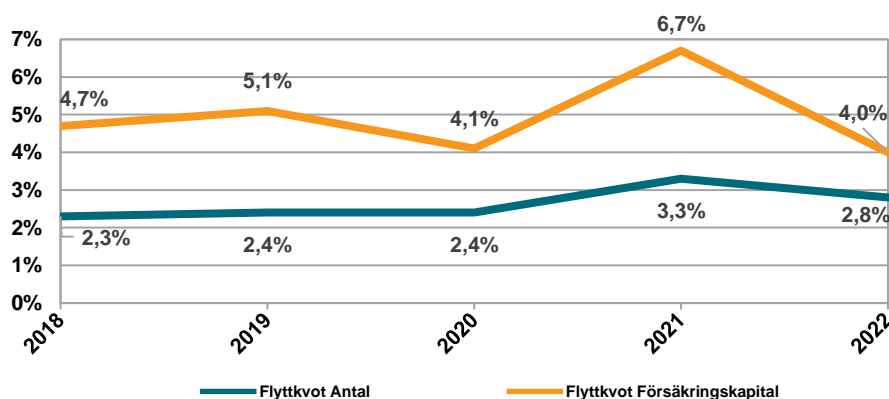
Sammanfattningsvis kan FI konstatera att flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring successivt ökade under den aktuella tidsperioden. Skillnaderna mellan beräkningsgrunderna för flyttkvoten är att andelen ökade något mer när kvoten baseras på det bestånd som är flyttbart i jämförelse med när det baseras på det totala beståndet.

Skillnader mellan traditionellt förvaltd försäkring samt fond- och depåförsäkring

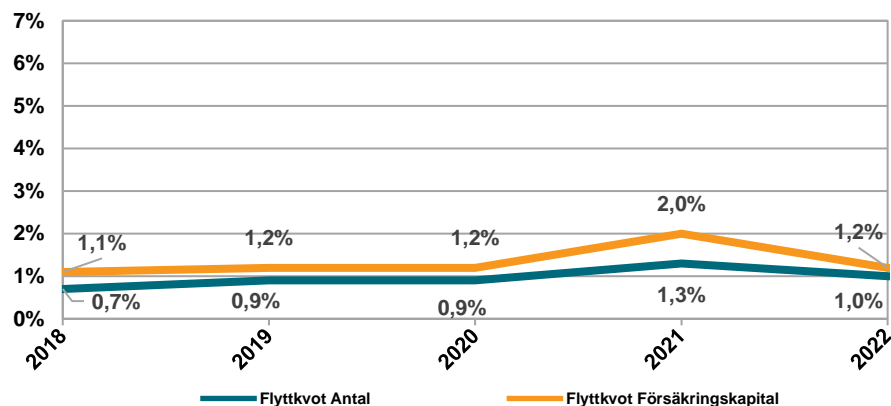
Andelen flyttar skiljer sig åt mellan sparformerna traditionellt förvaltd försäkringar samt fond- och depåförsäkringar. Det finns även skillnader i andelen flyttar beroende på vilken fas som försäkringen befunnit sig i, det vill säga om försäkringen har varit under *premiebetalning*, i *fribrev* eller *under utbetalning*.

I det här avsnittet redovisar vi utvecklingen av flyttkvoterna för respektive sparform för såväl antalet försäkringar som för försäkringskapitalet. Vi utgår i denna del från flyttkvoten relaterad till det flyttbara beståndet. I redovisningen av fördelningen av den totala flyttkvoten mellan de olika faserna redovisar vi dock endast antalet försäkringar.

5. Utveckling av flyttkvoten 2018–2022, *Fond- och depåförsäkring*, relaterat till flyttbart bestånd, antal samt försäkringskapital i procent.

6. Utveckling av flyttkvoten 2018–2022, Traditionellt förvaltd försäkring, relaterat till flyttbart bestånd, antal samt försäkringskapital i procent.

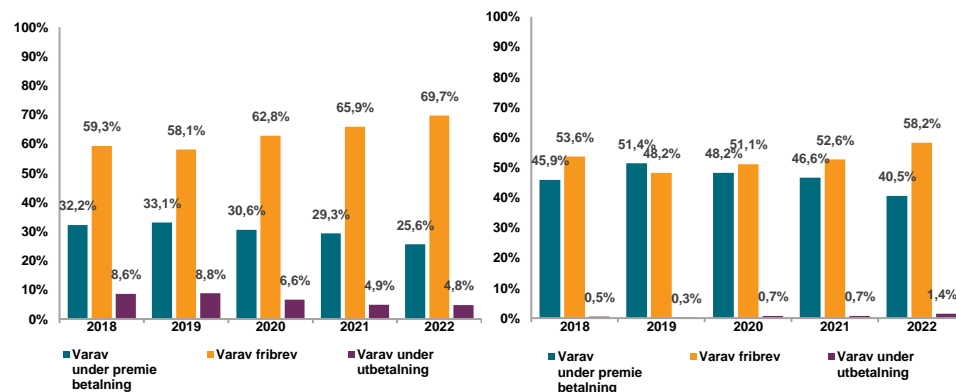
Vid en jämförelse mellan figur 5 och 6 ovan, som båda visar utvecklingen av flyttkvoter under perioden, framgår att *fond- och depåförsäkringar* flyttades i högre grad än traditionellt förvaltd försäkringar. För fond- och depåförsäkringar ökade flyttkvoten för antalet flyttar från 2,3, procent år 2018 till 2,8 procent 2022.

Flyttkvoten för försäkringskapitalet, som är mer varierande på grund av kapitalavkastningens inverkan, låg i ett intervall mellan 4,1 procent och 6,7 procent. I slutet av undersökningsperioden låg den på 4 procent (figur 5).

För *traditionellt förvaltd försäkring* låg flyttkvoterna för både antal och försäkringskapital runt 1 procent (figur 6).

7. Utveckling 2018–2022, andel av antalet flyttade fond- och depåförsäkringar i procent.

8. Utveckling 2018–2022, andel av antalet flyttade traditionellt förvaltd försäkringar i procent.

Det var främst försäkringar som låg i *fribrev* som flyttades under den aktuella perioden. För fond- och depåförsäkring dominerade fribreven antalet flyttar, och

andelen ökade successivt från drygt 59 procent till nästan 70 procent av flyttade försäkringar 2022 (figur 7). För traditionellt förvaltad försäkring stod fribreven under 2022 för drygt 58 procent av flyttarna (figur 8).

När det gäller *försäkringar under premiebetalning* kan FI konstatera att det skedde en viss ökning av andelen flyttar under tidsperioden för traditionellt förvaldade försäkringar, till och med 2021. År 2022 uppgick andelen flyttar till knappt 41 procent (se figur 8). För fond- och depåförsäkring var 25–33 procent av de flyttade försäkringarna under premiebetalning (figur 7).

För försäkringar *under utbetalning* understeg den årliga kvoten för traditionellt förvaldade försäkringar 1 procent fram till 2022, då den ökade till över 1 procent (figur 8). För fond- och depåförsäkring var andelen flyttade försäkringar under utbetalning högre och varierade i storleksordningen 5–8 procent av det totala flyttade beståndet (figur 7).

FI har inte kunnat utläsa någon tendens till en väsentlig minskning eller höjning av kvoterna per fas för vare sig traditionellt förvaltad försäkring eller fond- och depåförsäkring. Det går inte heller att utifrån det empiriska underlaget avgöra skälen till att fribrev i fond- och depåförsäkring flyttades i högre grad än fribreven i traditionellt förvaltad försäkring, eller varför det var få flyttar av försäkringar under utbetalning. En möjlig förklaring kan vara att de senaste årens lagstiftningsåtgärder för att underlätta flytt av fond- och depåförsäkring – i kombination med att den försäkrade själv står risken för försäkringens värdeutveckling – har varit av viss betydelse för viljan att flytta. Det gäller särskilt om den försäkrade har känt missnöje med fondutbudet eller fondernas avkastning. Ett annat motiv skulle kunna vara att den försäkrade önskar lägga ihop försäkringar från tidigare arbetsgivare (och försäkringsgivare), på grund av att försäkringen då har övergått till fribrev. Detta kan dock gälla för båda sparformerna. Dessutom är fond- och depåförsäkringar flyttbara i högre utsträckning än traditionellt förvaldade försäkringar, vilket framgår i följande avsnitt.

Den förhållandevis låga andelen flyttar av försäkringar *under utbetalning* kan bero på att det krävs mer administration vid flytt. Dessutom måste utbetalningen för båda sparformerna stoppas under handläggningstiden och det finns även vissa skatterättsliga villkor som måste vara uppfyllda för att en flytt ska kunna genomföras. Utifrån enkätresultaten kan FI dock endast konstatera att fribrev i fond- och depåförsäkring flyttades mest och att traditionellt förvaldade försäkringar under utbetalning flyttades minst.

Andelen flyttbara individuella tjänstepensionsförsäkringar

Ett skäl till att traditionellt förvaltade individuell tjänstepensionsförsäkringar inte flyttades i lika hög grad som fond- och depåförsäkringar är att möjligheten att flytta värdet är mer begränsad för den typen av försäkringar. Som framgår ovan saknar till exempel sådana försäkringar lagstadgad flytträtt om de är tecknade före den 1 juli 2007.

FI har frågat livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen om hur stor andel av det totala beståndet av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring som omfattades av en rätt till flytt för åren 2018–2022. Vi redovisar andelarna för år 2022.

9. Andelar med eller utan flytträtt av beståndet av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring den 31 december 2022, i procent.

	Fond- och depåförsäkring		Traditionellt förvaltd försäkring	
	Antal förs, 1000-tal	Försäkringskapital, Mdkr	Antal förs, 1000-tal	Försäkringskapital, Mdkr
Med flytträtt	95,0%	94,9%	67,9%	57,4%
Med restriktioner	3,7%	4,0%	3,8%	2,6%
Saknar flytträtt	1,3%	1,2%	28,3%	40,0%

Företagen har lämnat uppgifter om antal försäkringar och försäkringskapital för respektive sparform, uppdelat på försäkringar med flytträtt, försäkringar med flytträtt men med restriktioner respektive sådana som saknar flytträtt (figur 9).

Som framgår av figur 9 omfattades en mycket stor andel av *fond- och depåförsäkringarna* helt av flytträtt. Det är något över 1 procent av denna typ av försäkring som inte omfattades av flytträtt, vilket möjligtvis kan förklaras av livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagens tolkningar av begreppet *försäkringens art*, det vill säga att försäkringen inte uppfyller kraven för rätt till flytt (se avsnittet Rättsliga förutsättningar för flytt ovan).

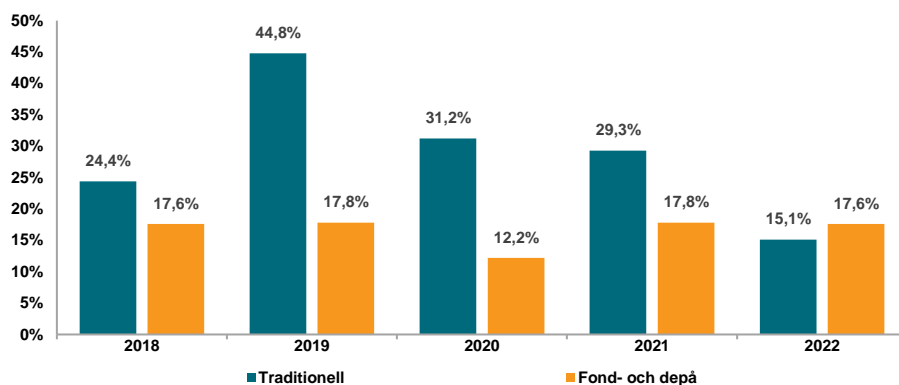
När det gäller *traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkring* saknade knappt 30 procent av försäkringarna helt flytträtt, medan procentandelen av det kapital som inte omfattades av flytträtt var högre. En förklaring till att en större andel traditionellt förvaltd tjänstepensionsförsäkringar än fond- och depåförsäkringar saknar flytträtt är troligen att det finns ett relativt stort bestånd av försäkringar tecknade före år 2007, som därmed saknar flytträtt. Dessutom kan försäkringarna vara av sådan art att de inte uppfyller kraven för flytt, till exempel där det saknas efterlevandeskydd. Arvsvinster tillfaller då kollektivet och moturvalsrisken måste

därmed begränsas. (Jämför resonemanget om försäkringens art under rubriken Rättsliga förutsättningar för flytt ovan.)

Särskilt om flytt inom ett livförsäkrings- eller tjänstepensionsföretag

En flytt innebär, som framgår ovan, att försäkringens värde överförs till en annan försäkring hos samma eller en annan försäkringsgivare. De uppgifter som vi redovisar ovan omfattar flytt som har skett såväl *inom* en juridisk person som *mellan* olika juridiska personer.

10. Andel interna flyttar av totalt antal flyttar, i procent.

FI kan konstatera att *andelen traditionellt förvaltade försäkringar* som flyttades *inom* samma juridiska person varierar betydligt över åren, men att nivån är betydligt högre än för fond- och depåförsäkring för samtliga år, utom 2022 (figur 10). När det gäller *andelen fond- och depåförsäkringar* som flyttades *inom* samma juridiska person är variationerna över åren mindre. Det sista året i kartläggningen (2022) är skillnaden i andelen flytt mellan traditionellt förvaltade försäkringar samt fond- och depåförsäkringar inte lika stor. FI kan utifrån det empiriska underlaget inte läsa ut skälen till denna förskjutning, men kan konstatera att två livförsäkringsföretag sticker ut när det gäller antal internflyttar inom traditionell försäkring. Andelen flyttar har dock varierat mellan åren, även om de antalsmässigt har legat på en relativt låg nivå. Antalet interna flyttar ökade mellan 2018 och 2019, men sjönk sedan tillbaka mellan 2021 och 2022.

Legala och praktiska hinder

Legala hinder för flytt

Som framgår ovan finns en lagstadgad rätt att flytta värdet av en individuell tjänstepensionsförsäkring om vissa förutsättningar är uppfyllda. De villkor för flytt som anges i lag och som skulle kunna förhindra, försvåra eller leda till att en flytt tar lång tid att genomföra har FI identifierat som legala hinder för flytt.

Hela värdet måste flyttas

Det går inte att flytta endast en del av värdet i en individuell tjänstepensionsförsäkring, utan hela försäkringskapitalet måste flyttas vid ett och samma tillfälle. Ett av de tillfrågade företagen har påpekat att det är ett hinder när delar av de tillgångar som ligger till grund för försäkringens värde är föremål för frysning på grund av internationella sanktioner, eftersom försäkringens värde då inte kan flyttas alls.¹⁴

Ettårsregeln

Ett legalt hinder som kan leda till att en flytt försenas är att en majoritet av de individuella tjänstepensionsförsäkringarna omfattas av lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel, där värdet av försäkringen får flyttas till en annan försäkring tidigast efter ett år. Endast ett av de tillfrågade företagen har dock angett att det ser detta som ett hinder för flytt.

Flytt till försäkring under utbetalning

Det finns ingen lagstadgad rätt att flytta försäkringens värde till en annan försäkring som är under utbetalning. Denna bestämmelse innebär inte något egentligt hinder för flytt, eftersom värdet kan flyttas till en försäkring där utbetalning inte har påbörjats. Regeln har dock identifierats som ett hinder av ett företag. Enligt företaget kan regeln innebära ett hinder för arbetstagaren att samla sitt försäkringskapital i en försäkring, till exempel för att förenkla beräkningen av inkomstskatt eller få bättre överblick över pensionens utveckling och nivå.

Kravet på samtycke

Som framgår ovan är det oftast arbetsgivaren som är försäkringstagare till en individuell tjänstepensionsförsäkring, och arbetstagaren som är försäkrad. Det innebär att det krävs ett samtycke från arbetsgivaren för att arbetstagaren ska få flytta försäkringens värde. Livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen kräver

¹⁴ Så kan till exempel vara fallet med tillgångar som har kopplingar till Ryssland och Belarus och som omfattas av frysning enligt EU:s sanktionsförordningar.

oftast att arbetsgivaren ska lämna samtycke till flytten, till exempel genom egenhändigt undertecknande, för att en flytt ska få genomföras.

Arbetsgivaren kan också neka samtycke och därmed förhindra en flytt. Kravet på samtycke från försäkringstagaren kan alltså betraktas som ett legalt hinder mot flytt, eftersom den försäkrade i dessa fall inte själv kan disponera helt över flytträtten. Det kan emellertid även betraktas som ett praktiskt hinder vid flytt, se vidare nedan.

Sammanfattningsvis konstaterar FI att de identifierade legala hindren för flytt är ett fåtal som inte är särskilt omfattande. Det finns även skäl att notera att möjligheterna till flytt har utökats genom lagändringar de senaste åren.

Praktiska hinder för flytt

Vid en flytt av värdet av en individuell tjänstepensionsförsäkring krävs flera administrativa insatser från livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen, arbetsgivaren och den arbetstagare som berörs av flytten. Om dessa insatser inte fungerar smidigt, eller om handläggningsrutinerna hos företagen eller arbetsgivarna är omständliga, kan det i praktiken förhindra, försvåra eller fördröja flytten. Omständigheter av administrativ karaktär som påverkar en flytt har FI bedömt som praktiska hinder för flytt.

Manuell hantering

I många fall handläggs flera steg i flytten manuellt. På en fråga i enkäten har hälften av livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen till exempel uppgett att de inte använder digitala signaturer i flyttprocessen. Resterande företag har uppgett att de använder digitala signaturer i den mån det är möjligt, ofta med hänvisning till att det fungerar för dem som avlämnande företag men inte för mottagande företag, eftersom det saknas en gemensam verifikation av digitala signaturer. De flesta av de tillfrågade företagen har dock angett att de undersöker möjligheterna till digitala lösningar eller är intresserade av en branschgemensam lösning för flera typer av godkända digitala signaturer.

Den manuella hanteringen innebär att fysiska handlingar behöver undertecknas och skickas per post mellan arbetstagaren, arbetsgivaren och försäkringsföretaget. En manuell hantering riskerar att leda till att handläggningen av en flytt tar lång tid.

Handläggningsrutiner och handläggningstider

Handläggningsrutinerna för att genomföra en flytt skiljer sig åt mellan företagen. Företagen gör också olika bedömningar av den formalia som krävs för att en flytt ska kunna genomföras. Som exempel nämns att något företag kräver en viss typ av fullmakt och inte godkänner andras samt att företagen gör olika bedömningar av när en ansökan om flytt är att betrakta som fullständig och därmed kan flyttas.

Detta i kombination med att företagen inte sällan skickar handlingar per post, innebär att handläggningen kan ta lång tid.

Vissa företag påpekar att det saknas en fastställd tid inom vilken försäkringens värde ska vara flyttat. Det riskerar att leda till att flyttprocessen drar ut på tiden och skapar osäkerhet hos arbetstagaren om hur lång tid en flytt kommer att ta. För fond- och depåförsäkringar innebär en flytt också att placeringstillgångar säljs och att nya köps först när värdeöverföringen till den andra försäkringen är klar. Detta medför – särskilt om flytten drar ut på tiden – en risk för att försäkringskapitalet går ner under den tid som flytten tar att genomföra, eller att arbetstagaren går miste om en värdeökning.

I enkäten har livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen fått svara på hur lång tid det tar att flytta värdet av en individuell tjänstepensionsförsäkring. Av svaren framgår att handläggningstiden varierar mellan 20 och 60 dagar. Några företag har angett att handläggningstiden för flytt av värdet av en fond- och depåförsäkring är något kortare än för en försäkring med traditionell förvaltning. På en fråga från FI har en övervägande majoritet av livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen vidare uppgett att de följer Svensk Försäkrings branschrekommendation om att det avgivande företaget ska föra över försäkringens värde till det mottagande företaget senast inom 60 dagar.¹⁵ I samtal med Svenska försäkringsförmedlares förening har föreningen bekräftat att även de ställer sig bakom rekommendationen.

Kravet på samtycke

Som framgår ovan kan kravet på arbetsgivarens samtycke till en flytt av värdet av en försäkring både ses som ett legalt och ett praktiskt hinder för flytt. FI har frågat företagen hur vanligt det är att en arbetsgivare inte samtycker till en flytt, hur vanligt det är att arbetsgivaren inte har varit anträffbar, och hur företagen hanterar en begäran om flytt där arbetsgivaren inte har kunnat anträffas. För att underlätta kvantifieringen gäller alla frågor individuell tjänstepensionsförsäkring som under 2022 låg i fribrev.

Hur ofta nekar arbetsgivaren flytt?

När det gäller hur ofta arbetsgivaren nekar flytt varierar svaren stort mellan företagen, inklusive de tillfrågade försäkringsförmedlarna. Av 20 livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag som har svarat om fond- och depåförsäkring har åtta angett att det endast sker i liten utsträckning att arbetsgivaren nekar flytt. Sju företag har gjort uppskattningen att samtycke nekas i 3 till 20 procent av fallen och två företag har angett att flytt nekas i 40 procent respektive 70–80 procent av fallen. Två företag har angett att det sker dagligen, respektive i 2–3 fall i veckan. Ett företag har angett att det vet vilka arbetsgivare som nekar och att företaget då

¹⁵ Rekommendation, Informationsgivning i samband med flytt av pensionsförsäkrings värde, Svensk Försäkring, 2020-06-20, s. 12.

hanterar det i sin rådgivning till den försäkrade. Svaren från försäkringsförmedlarna varierar på liknande sätt.

Olika skäl till att arbetsgivare nekar flytt

De företag som har redogjort för en uppskattning av hur många arbetsgivare som nekar flytt har beskrivit liknande skäl till att olika arbetsgivare inte lämnar sitt samtycke till en flytt. Enligt dessa företag är det främst större arbetsgivare som nekar flytt, med hänvisning till att arbetsgivaren har en upphandlad tjänstepensionsplan eller en pensionspolicy som inte medger flytt. Några företag har även beskrivit att arbetsgivaren inte vill godkänna flytt på grund av att det finns en osäkerhet hos arbetsgivaren om vad löftet om pension till arbetstagaren innebär, och hur en flytt kan påverka arbetsgivarens ansvar. Arbetsgivaren kan även undvika att godkänna flytt eftersom det inte är klart vilka administrativa konsekvenser en flytt kan få för arbetsgivaren. Det kan bero på i vilken mån arbetsgivaren har rutiner på plats för en sådan begäran, vilket i sin tur kan hänga samman med arbetsgivarens storlek.

Svårigheter att nå arbetsgivaren

När det gäller svårigheter att nå arbetsgivaren har en majoritet av företagen uppgett att det rör sig om få fall. Däremot anger några att det ofta krävs påminnelser för att arbetsgivaren ska svara. De svårigheter som företagen beskriver uppstår främst när arbetsgivaren är i likvidation eller konkurs eller om verksamheten helt har upphört. Handläggningen drar då ut på tiden och i vissa fall går inte försäkringen att flytta. Ett företag beskriver särskilda svårigheter när arbetsgivaren är utländsk, exempelvis där en svensk filials behöriga firmatecknare finns i ett annat land i Europeiska unionen (EU) eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

När arbetsgivaren är i konkurs, likvidation eller inte längre finns kvar
Flera företag har på FI:s fråga även beskrivit hur de hanterar en begäran om flytt när det inte går att nå den försäkrades arbetsgivare. Majoriteten av de tillfrågade företagen tillåter inte flytt om det saknas ett uttryckligt samtycke från den arbetsgivare som har tecknat försäkringen. Om arbetsgivaren har gått i konkurs eller likvidation krävs oftast underskrift av konkursförvaltaren eller likvidatorn. Flera företag anger dock att de tillåter flytt utan uttryckligt medgivande, såväl när arbetsgivaren har upphört att existera som när företaget är i likvidation eller konkurs. I dessa situationer anser företagen att det är tillräckligt att arbetstagaren begär flytt. Då överläts försäkringen till antingen en ny arbetsgivare eller till den försäkrade som privatperson, som därefter kan begära att försäkringens värde flyttas till en annan försäkring. Det kan även finnas avtalsvillkor som medger en sådan rätt.

Sammanfattning – kravet på samtycke

Sammanfattningsvis kan FI konstatera att det finns praktiska hinder för flytt, som till stor del kommer fram vid handläggningen av flyttar. Den bild som svaren på

enkäten ger av vilken betydelse kravet på samtycke från arbetsgivare har, är inte entydig. En förklaring kan vara att erfarenheterna skiljer sig åt mellan de olika företagen. Några företag har igen erfarenhet alls av att en arbetsgivare har nekat flytt, medan andra har erfarenhet att flytt har nekats i flera fall. Vi återkommer till dessa skillnader i det följande avsnittet.

FI:s bedömning av legala och praktiska hinder

Ändamålet med de bestämmelser som reglerar flytträtten – liksom pensionsverksamheten i stort – är i huvudsak att värna pensionskapitalet och på så sätt framtida pensionsutbetalningar. Begränsningen av flytt till en försäkring under utbetalning, ettårsregeln samt att hela försäkringens värde måste flyttas vid ett och samma tillfälle, syftar till att säkerställa att försäkringen tillgodoser ett verkligt pensioneringssyfte och är en del av regler som ska motverka skatteundandragande. Bestämmelserna är alltså motiverade av sakliga skäl. Mot den bakgrunden och sett till syftet med bestämmelserna är de inte nämnvärt restriktiva.

Vad gäller de praktiska hinder som FI redogör för ovan framkommer att flytt fortfarande hanteras huvudsakligen manuellt. Flera företag beskriver att delar av processen hanteras digitalt, men att den digitala hanteringen inte fungerar vid kontakt med andra företag.

FI ser positivt på att flera av företagen i kartläggningen eftersträvar en mer digitaliserad process för flytt. Vi kan även konstatera att den digitala utvecklingen på området går framåt och att flera initiativ med digitala lösningar redan finns eller är under utveckling, till exempel elektroniska flyttblad.¹⁶

Samtliga företag har uppgett att de följer branschrekommendationen om en handläggningstid på högst 60 dagar. FI anser att den rekommendationen utgör såväl god försäkringsstandard som god försäkringsdistributionssed. Det finns dock företag som inte har kunnat redovisa hur lång handläggningstiden är för respektive sparform. FI anser att det är viktigt att företagen följer upp och vid behov för statistik över handläggningstiderna, eftersom det finns en branschrekommendation som anger att en flytt ska vara genomförd inom en viss tid. Företagen kan på så sätt säkerställa att de följer god sed.

FI kan även konstatera att Konsumenternas försäkringsbyrå, branschföreningarna och enskilda företag har gjort flera informationsinsatser om flytt av tjänstepension. Saklig och grundläggande information till den försäkrade om vikten av att hantera tjänstepensionen med omsorg, vad hen ska tänka på och framför allt under vilka förutsättningar och av vilka skäl den försäkrade bör beakta om hen ska flytta sin

¹⁶ Minpension.se arbetar med att utveckla en infrastruktur som stödjer informationsutbyte om flyttinformation (jämförelseinformation) i samband med eventuell flytt av värdet i tjänste- (exklusive kollektivavtalade) och privata pensionsförsäkringar. Se Min Pension, Verksamhetsöversikt 2022.

tjänstepensionsförsäkring, är en betydelsefull del i att öka den finansiella kunskapen om tjänstepension.

Särskilt om kravet på samtycke

Vi har frågat företagen om de anser att kravet på samtycke från arbetsgivaren är ett hinder som bör avlägsnas helt eller justeras på något sätt. Dessutom har vi frågat vilka negativa och positiva konsekvenser en ändring av samtyckesregeln skulle kunna få. Frågorna har begränsats till att gälla individuella tjänstepensionsförsäkringar som ligger i fribrev.

Bland de tillfrågade företagen finns ingen gemensam uppfattning om att kravet på samtycke innebär ett hinder som måste åtgärdas. En majoritet av företagen har i stället uppgett att de hanterar samtyckeskravet och att det fungerar väl. Flera av företagen har uppgett att ett avskaffande av kravet på samtycke visserligen skulle göra att några praktiska och administrativa hinder försvinner, men har även pekat på flera risker och konsekvenser som skulle behöva utredas noggrant. Företagen har påpekat att grundläggande principer om äganderätt och avtalsrätt åsidosätts om arbetsgivaren i egenskap av försäkringstagare – och ägare till tjänstepensionsförsäkringen – inte skulle ha rätt att påverka och bestämma över en flytt. Dessutom är det arbetsgivaren som betalar premien.

Därutöver har flera företag angett att det uppstår konsekvenser om exempelvis ägarskapet för försäkringen flyttas över till den försäkrade. Företagen har särskilt lyft fram frågor om hur befintliga regler om bodelning och utmätning skulle komma att påverka den enskilde. För närvarande ingår inte individuell tjänstepensionsförsäkring och värdet av den om den försäkrade exempelvis går igenom en skilsmässa (bodelning) eller när den försäkrade har skulder som måste betalas (utmätning).

Det finns påfallande stora skillnader mellan företagens uppskattning av hur många arbetsgivare som nekar flytt – det varierar från några få procent till mellan 70 och 80 procent. Skälen till de stora skillnaderna kan vara flera. En bidragande orsak kan vara vilken typ av arbetsgivare ett företag oftast vänder sig till med en förfrågan om flytt. Av svaren på enkäten framkommer till exempel att stora arbetsgivare säger nej oftare än små, med hänvisning till företagets pensionspolicy eller liknande. En annan faktor kan vara att fler försäkringstagare med fond- och depåförsäkring vill flytta, eftersom det är den enskilde som bär placeringsrisken och därmed har incitament att ta ett större eget ansvar för en bra värdeutveckling. Företag som huvudsakligen har ett bestånd av fond- och depåförsäkring får därför fler önskemål om flytt än de med större andel traditionellt förvaltd försäkring, samtidigt som det inte alltid framgår i den allmänna debatten att det finns vissa krav som ska uppfyllas för att en flytt ska kunna genomföras, utöver samtycket.

Kravet på samtycke från arbetsgivaren är, som vi konstaterar ovan, både ett legalt och ett praktiskt hinder. FI vill dock betona att det även finns fler aspekter att beakta än att kravet är ett hinder för flytt. En rätt att flytta tjänstepensionsförsäkringens värde innebär att en arbetstagare kan byta till en annan försäkringsgivare, till exempel om den befintliga försäkringen är för dyr eller inte motsvarar de behov som arbetstagaren har. Flytträtten skapar därigenom en i många fall sund konkurrens på försäkringsmarknaden, där kostnaderna pressas till fördel för framtida pensionärer.

En tjänstepensionsförsäkring är dock ett avtal med tre parter, där det har stor betydelse vem som äger tjänstepensionsförsäkringen. Vid individuell tjänstepensionsförsäkring upphandlar arbetsgivaren ofta försäkringslösningar hos livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag för att trygga den pension som har utlovats till de anställda. Den förhandlingsposition som arbetsgivaren har i förhållande till livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen beror till stor del på vilket försäkringskapital som finns eller som kan komma att finnas i de försäkringar som är knutna till arbetsgivaren. Ju större försäkringskapital, desto större möjligheter för arbetsgivaren att få bättre villkor för sina anställda och företaget. Om arbetsgivaren inte kan styra försäkringskapitalet kan det leda till att beloppen i försäkringar kopplade till arbetsgivaren minskar. Det riskerar i sin tur att leda till att det inte blir lika bra villkor i de försäkringslösningar som arbetsgivaren kan få för sina nuvarande, kommande eller före detta arbetstagare. Det är också en anledning till att flera arbetsgivare har en pensionspolicy som begränsar flytt av exempelvis fribrev.

Regler om flytt måste alltså bygga på en balans mellan individens rätt att förfoga över sitt intjänade pensionskapital, från exempelvis en tidigare arbetsgivare, och kostnadseffektivitet för ett större kollektiv av försäkringstagare och försäkrade. Det går därför inte att se kravet på samtycke som ett i sig olämpligt villkor. En eventuell ändring av kravet på samtycke förutsätter i stället mycket noggranna överväganden av hur dessa intressen bör balanseras mot varandra. En sådan analys ryms inte inom detta uppdrag.

Risker med flytt av individuell tjänstepensionsförsäkring

Alla individuella tjänstepensionsförsäkringar bör och ska inte flyttas. Även om man bortser från de hänsyn kopplade till arbetsgivarens och kollektivets intressen som behandlas ovan är det viktigt att beakta den enskilde arbetstagarens specifika omständigheter. Samtidigt finns det aktörer som har ett ekonomiskt intresse av att få försäkrade att flytta sitt pensionskapital.

Det finns därför en risk för att en flytt av värdet av en tjänstepensionsförsäkring sker av andra skäl än att den anställde ska få en bättre pension. En intressekonflikt kan till exempel uppstå mellan å ena sidan det företag dit en flytt kan tänkas ske och den ersättning som en rådgivare får, exempelvis hos en bank, en förmedlare

eller ett livförsäkrings- eller tjänstepensionsföretag, och å andra sidan arbetstagarens faktiska behov. Det kan leda till omotiverade flyttar, som i sin tur kan leda till både en dyrare tjänstepensionsförsäkring och sämre avkastning samt pension för arbetstagaren.

Dessutom kan en individuell tjänstepensionsförsäkring innehålla såväl efterlevandeskydd som premiebefrielseförsäkring som riskerar att falla bort vid en flytt. Ett beslut att flytta värdet av försäkringen bör alltså bygga på en analys av det samlade skydd som en försäkring ger och inte endast på den förväntade avkastningen på försäkringskapitalet.

Ytterligare intressekonflikter kan uppkomma när arbetstagaren i samband med en ansökan om bolån erbjuds rabatt på bolåneräntan under förutsättning att tjänstepensionsförsäkringen flyttas. En analys av arbetstagarens samlade situation kan visa att det är till fördel för arbetstagaren, men det är viktigt att analysen beaktar samtliga delar av avtalet. I annat fall finns det en risk för att tjänstepensionsförsäkringen blir mer kostsam i ett längre perspektiv.

FI har inom ramen för detta uppdrag inte undersökt hur enskilda arbetstagare uppfattar behovet av flytt, skälen till flytt eller utmaningar som de upplever vid flytt. Vi kan däremot konstatera att det görs olika typer av undersökningar om flytt i försäkringsbranschen. Exempelvis anger AMF i sin årliga flyttrapport, som endast behandlar kollektivavtalad tjänstepensionsförsäkring, att en av tre arbetstagare som har flyttat sin tjänstepension var omedvetna om att tjänstepensionen faktiskt hade flyttats.¹⁷ Det pekar på att hanteringen av flyttar och informationen till de försäkrade generellt kan förbättras. En kartläggning som belyser flytt av tjänstepension ur den försäkrades perspektiv skulle, enligt FI:s uppfattning, vara ett värdefullt komplement till en framtida diskussion om flytträtten.

Även om reglerna för flytt av värdet av en individuell tjänstepensionsförsäkring skulle ändras, vill FI framhålla att flera av de risker som vi beskriver ovan skulle bestå. Individuell tjänstepensionsförsäkring utgjorde i slutet av 2022 cirka 30 procent av det totala tjänstepensionskapitalet i Sverige, och omfattade alltså stora belopp. Ändrade regler kan påverka såväl långsiktigheten som förutsägbarheten i livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagens kapitalförvaltning, prissättning och beräkningsmodeller. I slutändan finns en risk för att de försäkrade får betala för ökade kostnader och minskade intäkter för företagen, genom att värdet på den framtida pensionen sjunker. Det finns alltså fog för att mana till viss försiktighet och noggranna överväganden när man föreslår ändringar av regler som styr flytträtten.

¹⁷ AMF Flyttrapport 2022, 13 december 2022.

FI:s slutsatser

Mot bakgrund av FI:s analys bedömer vi att det inte finns några legala hinder som motiverar ändringar i den befintliga lagstiftningen. Vi noterar också att det är för tidigt att avgöra om de lagändringar som har gjorts för att underlätta flytt, varav den senaste trädde i kraft den 1 juli 2022, har gett den effekt som avsetts.

Kartläggningen visar att flytt av avgiftsbestämd individuell tjänstepensionsförsäkring har ökat successivt under de senaste fem åren. År 2022 uppgick flytt av fond- och depåförsäkring till 4 procent av det flyttbara försäkringskapitalet och flytt av traditionellt förvaltd försäkring till 1,2 procent. Det sammanlagda värdet på flyttat försäkringskapital var 36,7 miljarder kronor 2022. Det är alltså redan i dag betydande värden som flyttas.

Om ytterligare lagändringar ska göras bör de föregås av en bred utredning som tar hänsyn till de risker och konsekvenser som kan uppstå. Det gäller särskilt vem som ska anses vara försäkringstagare om kravet på samtycke till flytt skulle tas bort.

Det finns praktiska svårigheter för samtycke när en arbetsgivare har gått i konkurs, likvidation, eller när arbetsgivaren inte finns kvar och ingen konkursförvaltare eller likvidator finns att tillgå. I de fallen förordar FI att regeringen undersöker förutsättningarna för företagen att träffa en branschöverenskommelse om hur sådana situationer ska hanteras. Vi kan konstatera att flera företag i enkäten anger att de redan i dag hanterar detta på ett flexibelt sätt till gagn för den försäkrade.

FI uppmuntrar dessutom försäkringsbranschen att se över om det går att hitta lösningar där företagen gemensamt kommer överens om åtgärder för att underlätta handläggningen av flytt, till exempel genom att godkänna digitala signaturer och justera andra formaliakrav som i dag skiljer sig åt mellan olika företag.

Bilagor

Bilaga 1.

KVALITATIVA FRÅGOR OM ÖVERFÖRING AV INDIVIDUELL TJÄNSTEPENSIONS FÖRSÄKRING

Frågorna nedan rör överföring av försäkringskapital som hänför sig till individuell tjänstepension enligt definitionen i denna enkät. OBS! Avsnitt A handlar om fond- och depåförsäkringar och avsnitt B handlar om traditionell försäkring. Avsnitt C omfattar fond- och depåförsäkringar samt traditionell försäkring.

A. Individuell tjänstepensionsförsäkring: fond- och depåförsäkring

A.1 Samtycke från arbetsgivare för överföring av fribrev

Ett krav på försäkringstagarens, dvs. arbetsgivarens, samtycke har lyfts fram som ett exempel på ett legalt hinder för flytträtt.

A.1.1. Vilka utmaningar anser ni finns på grund av att det krävs samtycke av arbetsgivaren för överföring av fribrev för fond- och depåförsäkring? Beskriv kortfattat er bedömning.

A.1.2. Hur ofta har det förekommit att arbetsgivare inte samtycker eller säger nej till överföring av fribrev under år 2022? Beskriv kortfattat er bedömning, om möjligt ange antal.

A.1.3. Hur ofta har det framkommit att arbetsgivare inte är anträffbar under år 2022? Beskriv kortfattat er bedömning, om möjligt ange antal.

A.1.4. Ange hur företaget behandlar begäran om överföring där arbetsgivaren av olika skäl inte kan anträffas, exempelvis medges överföring på begäran av den försäkrade?

A.1.5. Vilka eventuella skäl anser ni finns för att reglerna om samtycke från arbetsgivaren för överföring av fribrev bör ändras? Beskriv kortfattat er bedömning.

A.1.6. Om ni anser att det finns skäl till att ändra reglerna om samtycke; vilka regler anser ni då bör vara föremål för översyn? Beskriv kortfattat.

A.1.7. Finns det positiva konsekvenser om det inte krävs samtycke från arbetsgivaren vid fribrev? Ge exempel.

Konsekvenser av ändring av kravet på försäkringstagarens samtycke kan exempelvis påverka arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar.

A.1.8. Finns det negativa konsekvenser om det inte krävs samtycke från arbetsgivaren vid fribrev? Ge exempel på vilka risker som finns.

Konsekvenser av ändring av kravet på försäkringstagarens samtycke kan exempelvis påverka arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar.

A2. Andra hinder för överföring av individuell tjänstepensionsförsäkring för fond- och depåförsäkringar

I detta avsnitt önskar vi svar på om ni har identifierat andra möjliga hinder för överföring av individuell tjänstepension än vad som framgår i avsnitt A ovan. Frågorna är INTE begränsade till försäkringar som ligger i fribrev.

A.2.1 Legala hinder

Med legala hinder avses hinder i lagar och andra rättsakter som rör överföring av försäkringskapital. Frågan avser hinder utöver det som framgår av frågorna i avsnitt A1.

A.2.1.1 Har ni identifierat andra legala hinder för överföring av individuell tjänstepensionsförsäkring som bör ändras? Ange i så fall de största hinder som ni identifierat.

A.2.1.2 Om ni identifierat regler ovan som bör ändras; vilka regler anser ni då bör vara föremål för översyn? Beskriv kortfattat.

A.2.2 Praktiska hinder eller andra hinder

Som exempel på praktiska hinder kan nämnas svårförståeliga och omfattande interna administrativa processer i ert eller andra försäkringsföretag eller hos andra parter eller en utdragen handläggningstid. Ytterligare hinder för överföring kan vara försäkringsvillkor, ersättningsstrukturer eller information till kunder.

A.2.2.1 Anser ni att det finns betydande praktiska eller andra hinder för överföring av försäkringskapital för fond- och depåförsäkringar?

JA NEJ

A.2.2.2 Om ni svarat JA, vad är det för hinder som ni identifierat? Ange de största hinder som ni identifierat.

A.2.2.3. Om ni svarat JA, beskriv eventuella förslag på lösningar.

A.2.2.4 Om ni svarat NEJ, ange skälen.

B. Individuell tjänstepensionsförsäkring: traditionell livförsäkring.

B. 1. Samtycke från arbetsgivare för överföring av fribrev.

Ett krav på försäkringstagarens, dvs. arbetsgivarens, samtycke har lyfts fram som ett exempel på ett legalt hinder för flytträtt.

B.1.1. Vilka utmaningar anser ni finns på grund av att det krävs samtycke av arbetsgivaren för överföring av fribrev för traditionell livförsäkring? Beskriv kortfattat er bedömning.

B.1.2. Hur ofta har det förekommit att arbetsgivare inte samtycker eller säger nej till överföring av fribrev under år 2022? Beskriv kortfattat er bedömning, om möjligt ange antal.

B.1.3. Hur ofta har det framkommit att arbetsgivare inte är anträffbar under år 2022? Beskriv kortfattat er bedömning, om möjligt ange antal.

B.1.4. Ange hur företaget behandlar begäran om överföring där arbetsgivaren av olika skäl inte kan anträffas, exempelvis medges överföring på begäran av den försäkrade?

B.1.5. Vilka eventuella skäl anser ni finns för att reglerna om samtycke från arbetsgivaren för överföring av fribrev bör ändras? Beskriv kortfattat er bedömning.

B.1.6. Om ni anser att det finns skäl till att ändra reglerna om samtycke; vilka regler anser ni då bör vara föremål för översyn? Beskriv kortfattat.

B.1.7. Finns det positiva konsekvenser om det inte krävs samtycke från arbetsgivaren vid fribrev? Ge exempel.

Konsekvenser av ändring av kravet på försäkringstagarens samtycke kan exempelvis påverka arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar.

B.1.8. Finns det negativa konsekvenser om det inte krävs samtycke från arbetsgivaren vid fribrev? Ge exempel på vilka risker som finns.

Konsekvenser av ändring av kravet på försäkringstagarens samtycke kan exempelvis påverka arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar.

B.2. Andra hinder för överföring av individuell tjänstepensionsförsäkring för traditionell livförsäkring.

I detta avsnitt önskar vi svar på om ni har identifierat andra möjliga hinder för överföring av individuell tjänstepension än vad som framgår i avsnitt B ovan.

Frågorna är INTE begränsade till försäkringar som ligger i fribrev.

B.2.1 Legala hinder

Med legala hinder avses hinder i lagar och andra rättsakter som rör överföring av försäkringskapital. Frågan avser hinder utöver det som framgår av frågorna i avsnitt A1.

B.2.1.1 Har ni identifierat andra legala hinder för överföring av individuell tjänstepensionsförsäkring som bör ändras? Ange i så fall de största hinder som ni identifierat.

B.2.1.2 Om ni identifierat regler ovan som bör ändras; vilka regler anser ni då bör vara föremål för översyn? Beskriv kortfattat.

B.2.2 Praktiska hinder eller andra hinder.

Som exempel på praktiska hinder kan nämnas svårförståeliga och omfattande interna administrativa processer i ert eller andra försäkringsföretag eller hos andra parter eller en utdragen handläggningstid. Ytterligare hinder för överföring kan vara försäkringsvillkor, ersättningsstrukturer eller information till kunder.

B.2.2.1 Anser ni att det finns betydande praktiska eller andra hinder för överföring av försäkringskapital för traditionell livförsäkring?

JA NEJ

B.2.2.2 Om ni svarat JA, vad är det för hinder som ni identifierat? Ange de största hinder som ni identifierat.

B.2.2.3. Om ni svarat JA, beskriv eventuella förslag på lösningar.

B.2.2.4 Om ni svarat NEJ, ange skälen.

C. Övrigt livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag

C.1 Svensk Försäkrings rekommendation om informationsgivning i samband med flytt av pensionsförsäkrings värde.

C.1.1. Följer ni Svensk Försäkrings rekommendation om informationsgivning i samband med flytt av pensionsförsäkrings värde?

JA NEJ

Vid behov kommentera nedan.

C.1.2. Ange genomsnittligt antal dagar för handläggning av flytt från det att företaget mottagit fullständig begäran om överföring (utflytt) fram till dess att flytten är slutförd.

Handläggningstid utflytt fondförsäkring SVAR:

Handläggningstid utflytt depåförsäkring SVAR:

C.1.3 Tillåter ni digitala underskrifter vid överföring av försäkringskapital?

JA NEJ

Vid behov kommentera nedan.

C.1.4. Vilka positiva respektive negativa konsekvenser (risker) kan enligt er bedömning uppkomma vid eventuella förändringar i rätten att överföra försäkringskapital?

Finns det ytterligare omständigheter, utöver vad ni ovan angivit, som är viktiga att beakta avseende överföring av försäkringskapital? Det kan exempelvis följder för arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar. Beskriv nedan.

C. Övrigt försäkringsförmedlarföretag

C.1. Vilka positiva respektive negativa konsekvenser (risker) kan enligt er bedömning uppkomma vid eventuella förändringar i rätten att överföra försäkringskapital?

Finns det ytterligare omständigheter, utöver vad ni ovan angivit, som är viktiga att beakta avseende överföring av försäkringskapital? Det kan exempelvis följder för arbetstagare, arbetsgivare, försäkringsföretag, tjänstepensionsföretag, företag som administrerar överföringar eller distributörer av försäkringar. Beskriv nedan.

Bilaga 2.

Livförsäkrings- och tjänstepensionsföretagen

Svenska Fribrevsbolaget Försäkring AB

Nordnet Pensionsförsäkring AB

SPP Pension & Försäkring AB (publ)

Länsförsäkringar Liv Försäkringsaktiebolag (publ)

Länsförsäkringar Fondliv Försäkringsaktiebolag (publ)

Gamla Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg Liv (publ)

Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ)

Livförsäkringsbolaget Skandia, ömsesidigt

Försäkringsaktiebolaget Avanza Pension

Folksam Fondförsäkringsaktiebolag (publ)

Idun Liv Försäkring AB

Swedbank Försäkring AB

Nordea Livförsäkring Sverige AB (publ)

Movestic Livförsäkring AB

Futur Pension Försäkringsaktiebolag

SEB Pension och Försäkring AB

Handelsbanken Livförsäkringsaktiebolag

Folksam ömsesidig livförsäkring

PP Pension Tjänstepensionsförening

SPK Pension Tjänstepensionsförening

Svensk Handel Pension Tjänstepensionsförening

VFF Pension Tjänstepensionsförening

AMF Tjänstepension AB

Folksam LO Tjänstepension AB (publ)

Folksam Tjänstepension AB

KPA Tjänstepension AB (publ)

Alecta Tjänstepension Ömsesidigt

FPK Försäkringsbranschens Pensionskassa, Tjänstepensionsförening; Kåpan
Tjänstepensionsförening, Pensionskassan SHB Tjänstepensionsförening och Svenska kyrkans
tjänstepensionsförening meddelade att de saknade den typ av tjänstepension som enkäten avsåg.

Försäkringsförmedlarföretagen

Max Matthiessen AB

Säkra AB

Säkra Koncept AB

Söderberg & Partners Insurance Consulting AB

Söderberg & Partners Wealth Management AB

Nordic Brokers Association AB